

СИГУРНОСТ ВСЕКИ ДЕН

БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ
ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА

✉ гр. София, 1606, бул. "Пенчо Славейков" № 15А
☎ +359 (0) 2 915 98 20, 📠 +359 (0) 2 954 95 93, www.babh.government.bg

СПЕЦИАЛНО ИЗДАНИЕ

Оценката на риска в подкрепа на здравето на растенията¹

Европейски Орган по Безопасност на Храните (EFSA), Парма, Италия

Резюме

Със създаването на Панела по растително здраве през 2006 година, ЕОБХ се превръща в орган, отговорен за оценката на риска в областта на здравето на растенията за Европейския съюз. Оттогава насетне са излезли повече от 70 публикации, обхващащи целия спектър организми, които са вредни за здравето на растенията при всички култивирани растения, но и при редица диворастящи видове. Налице е нарастваща тенденция към повишаване на броя научни становища, които представляват завършени оценки на риска от вредители за цялата територия на ЕС. В своята работа, но също и като принос за по-широкото развитие на методологиите за оценка на риска, експертната група към Панела е разработила серия от документи с насоки. Те представляват рецензии на извършени до момента оценки на риска от вредители, хармонизиране на стандартите, установени от Международната конвенция за защита на растенията и нормативните изисквания на ЕС, както и разширяване на обхвата на оценките, в които да се включва и оценка на риска за околната среда и преценка на дейностите по редуциране на риска. Количествените подходи в оценката на риска придобиват все по-голямо приложение, като Панела е разработил няколко такива – например методите, свързани с климатичното картиране (в сътрудничество със съвместните научни центрове в ЕС), прилагането на пространствени модели на разпространение, преоценка на количествени анализи на пътищата за проникване и статистическо моделиране с експериментални данни. Създадена е мрежа по растително здраве, обединяващи експертите в ЕС, работещи в тази област, за да се улесни събирането на данни и координацията на дейностите по оценка на риска. Понастоящем се преразглеждат законите, свързани с фитосанитарния режим и подготовката на нов закон за растителното здраве. Законодателните промени ще бъдат от съществено значение за работата на експертната група в Панела по растително здраве.

1. Научни постижения

Основните трудове, които са издадени в резултат на работата на Панела по растително здраве, са оценките на риска от различни вредители, както и някои ръководства с методически характер, включително и разработване на нови методи за оценка на риска.

¹ Jeger M, Schans J, Lövei GL, van Lenteren J, Navajas M, Makowski D, Stancanelli G, Tramontini S, Ceglarska EB; Special issue: Risk assessment in support of plant health. EFSA Journal 2012;10(10):s1012. [8 pp.].doi:10.2903/j.efsa.2012.s1012. Available online: www.efsa.europa.eu/efsajournal

1.1. Анализ на оценката на риска от вредители и възможностите за управление на риска, изготвени във връзка с обосноваване на исканията за фитосанитарните мерки съгласно Директива 2000/29/ЕО на Съвета.

Извършена е работа по оценяване на наличните към момента национални оценки на риска от вредители, които са били изготвени в съответствие с Международните стандарти за фитосанитарни мерки (ISPMs), особено МСФМ № 11, предвидени в Международната конвенция за растителна защита. Целта на този труд е да се изготвят уеднаквени изисквания за извършване на оценка на риска от вредители, привеждайки терминологията в унифициран вариант. В сравнение с МСФМ, за оценките, извършвани от ЕОБХ е изключена възможността за оценяването на икономическото въздействие на вредителите по растенията.

1.2. Ръководство за хармонизирана рамка за оценка на риска от вредители и идентификация и оценка на възможните варианти за управление на риска от вредители от ЕОБХ.

Документът осигурява общи насоки и указва елементите, които съставляват процеса на оценката на риска. Представена е и цялостна характеристика на риска – от неговата идентификация до оценка на възможностите за управление на риска, а също и хармонизирани методологии, които могат да бъдат използвани при определяне на изискванията за данни. Освен това, за да се гарантира прозрачност при оценката на риска, е дефинирана и несигурността на данните като неотменна част от оценката.

1.3. Ръководство за оценка на екологичния риск от вредители по растенията.

Панелът е разработил стандартизирана методика за оценка на риска за околната среда от вредителите, както и конкретни насоки във връзка с концепцията за екосистемните услуги² (ecosystem services), свързани с опазването на здравето на растенията. Разгледани са структурния и функционалния аспект на биологичното разнообразие, генетичните ресурси и компонента ландшафт според общоприета терминология.

1.4. Ръководство за методологията за оценка на ефективността на възможностите за намаляване на риска от въвеждане и разпространение на вредни за здравето на растенията организми.

Разработени са два оперативни инструмента в този документ: 1) контролен лист за оценка на предложения вариант за намаляване на риска; 2) представена е база данни за справки, предназначена да помогне при идентифицирането на потенциалните опции за редуциране на риска за конкретен вредител и растителен материал. В допълнение се дават и статистически методи, включително подходи за определяне на несигурността.

2. Количествен анализ и статистическо моделиране

Създадени са модели с климатични променливи (температура, влага) и параметри, описващи климатичните изисквания на вредителя (например максимална и минимална температура на установяване) във връзка с оценката на вероятността от навлизане и разпространение на вредители на дадена територия. Резултатите могат да се представят нагледно чрез карти.

При наличие на достатъчно експериментални данни се използват статистически модели – например регресия. За първи път такъв метод е използван от Панела при оценката на топлинната обработка на растителни материали, за да се определи смъртността на вредителя боров нематод в дървесина от бор при високотемпературно третиране.

² Такива са например осигуряване на храна, вода, регулиране на наводнения и суша, почвообразуване, условия за отдих и спорт и редица други от естествените екосистеми.

3. Взаимодействие на Панела със заинтересованите страни и научната общност

За насърчаването на отворен научен дебат по ключови въпроси за растителното здраве, ЕОБХ организира два научни колоквиума. Първият, проведен през 2007 г., обсъжда предимствата и недостатъците на качествения и количествен подход при оценката на риска от вредителите, както и предизвикателствата, произтичащи от глобалните промени в климата и за методите, използвани за оценка на доказателствата и начините за справяне с несигурността.

Вторият колоквиум, проведена през 2011 г., събра оценителите на риска, управляващите риска, учени и заинтересовани лица от 31 страни и международни организации за растителна защита, за да дискутират проблеми при идентификацията на нововъзникващите рискове за здравето на растенията в различни мащаби. Установените ключови проблеми са необходимостта от засилено сътрудничество, актуализирането на базите данни и аналитичните инструменти, за да се изградят стратегии за откриване и предотвратяване на потенциални рискове. ЕОБХ обяви и финансира няколко проекта към организации в държавите членки за разработване на методики, бази данни и инвентаризация на данни.

Заклучения: предизвикателства и перспективи

Законодателството в областта на здравето на растенията третира всички вредители – вириоди, вируси, бактерии, гъби, мекотели, нематоди, членестоноги и цветни растения. Панелът разполага с 21 експерта, които трябва да покриват този широк диапазон, но трябва да се има предвид, че е нужно да се отчитат и още по-широки аспекти на растителното здраве като системи за растениевъдство и въздействието върху екосистемите. Нуждата от външни специалисти е голяма и те ще бъдат ползвани и за в бъдеще. Друг момент от работата на панела е въпроса с достъпността до различни външни бази данни с информация като например САБИ (CAB International) и ЕРРО (Европейската и средиземноморска организация за растителна защита). Експертната група за здравето на растенията трябва да работи по гъвкав и прагматичен начин, да развива своите научни становища в съответствие с приемането на новия общ режим на здравеопазване на растенията (Common Plant Health Regime (CPHR)) в Общността. CPHR ще е основният правен инструмент на ЕС за защита на територията на държавите-членки от вредители по растенията и растителните продукти. В допълнение ще бъде осигурен и баланс между международната търговия, селското стопанство и защитата на околната среда. Всичко това ще бъде от ключово значение за работата на Панела по здраве на растенията.

Изготвил: *Георги Балджиев*

Център за оценка на риска към БАБХ

07.11.2012 г.